

MARIA MERCÈ MARÇAL (Barcelona, 1952-1998)

*Poeta, traductora i narradora. Tot i haver nascut circumstancialment a Barcelona es considera sempre d'Ivars d'Urgell (Pla d'Urgell), població on passa tota la infància. Llicenciada en Filologia Clàssica, exerceix de catedràtica de Llengua i Literatura Catalanes en diversos instituts. Es dona a conèixer l'any 1977 amb el recull de poemes *Cau de llunes* (Premi Carles Riba 1976). Des d'aleshores publica diversos poemaris, l'últim del quals, *Desglaç*, recull l'obra escrita entre el 1984 i el 1988. L'escriptora publica també la novel·la *La passió segons Renée Vivien* (Premi Carlemany 1994), que obté diverses distincions de la crítica. Com a traductora, aporta al català obra de Colette, Yourcenar i Leonor Fini.*

L'any 1973 és cofundadora de l'editorial Llibres del Mall. A més de prendre part activament en la vida literària catalana, participa en la política i en moviments cívics com el feminista, que no abandona mai.

S'inicia en la poesia en castellà, perquè la seva formació, a causa de la dictadura, fins aleshores havia estat en aquesta llengua. Però, influïda pel moviment de la Nova Cançó, comença a escriure els primers versos en català.

El 1976, Maria-Mercè Marçal guanya el premi Carles Riba de poesia amb el recull *Cau de llunes*. En aquest període, comencen els seus primers passos en el món literari i també la seva immersió en el món polític (PSAN).

El 1979 publica el segon poemari, *Bruixa de dol*, i el seu nom es comença a fer popular, no només per la seva obra poètica, sinó també pel seu paper com a dinamitzadora de grups feministes. Col·labora en publicacions com *Reduccions*, *Dones en lluita* i *Escrivint a les parets*.

Els anys vuitanta s'inicien amb el naixement de la seva filla Heura, experiència personal que reflecteix en els poemaris *Sal oberta* (1982) i, més endavant, *La germana, l'estrangera* (1985). Aquest segon treball li val el premi López-Picó. D'aquest període, també és *Terra de Mai*, en el qual l'autora parla de l'homosexualitat femenina, silenciada fins aleshores en la literatura catalana. Els últims treballs com a poeta arriben amb el recopilatori *Llengua abolida*, on inclou el poemari *Desglaç*, en el qual intenta traduir en paraules el dolor per la mort del seu pare.

També és important citar el seu vessant com a traductora, en la traducció d'autores com Colette, Yourcenar, Leonor Fini i, en col·laboració amb Monika Zgustová, les poetes russes Anna Akhmàtova i Marina Tsvetàieva. Altrament, conrea esporàdicament l'assaig literari en articles i conferències.

Fa una incursió en el camp de la narrativa infantil, conjuntament amb Glòria Puig, amb el conte "La disputa de fra Anselm amb l'ase ronyós de la cua tallada". La narració "Viratges, reminiscències", inclosa en el llibre *Barcelldones*, suposa una de les seves primeres incursions en el món de la narrativa. Això l'anima a escriure una de les seves obres més emblemàtiques, la seva única novel·la, *La passió segons Renée Vivien*, fruit de la fascinació que al llarg dels últims anys ha exercit sobre ella Renée Vivien, escriptora anglesa d'expressió francesa que va viure a París a principi del segle XX. Aquesta obra representa la seva consolidació com a narradora, tot i la seva classificació inevitable com una de les poetes més reconegudes de la literatura catalana dels últims temps.

Marçal és de les primeres a tractar en la literatura catalana temes com l'amor lèsbic, l'embaràs o la maternitat. En aquest sentit, trenca tabús sobre maternitat i sexualitat. Reivindica una maternitat plena, que no necessita la presència del mascle i que estableix un vincle íntim i fort amb la filla.

També tracta temes com la relació de parella, la identitat femenina, la soledat, el dol o la passió amorosa.

Diagnosticada de càncer el 1996, Marçal afronta la pròpia mort amb plena consciència i serenor. En parla en diversos poemes, amb imatges poètiques dures i crues, però amb un punt de positivitat: la poeta identifica la mort amb el «desnéixer», amb el retorn al ventre matern.

La poesia de Marçal pren elements tradicionalment associats a la dona, i sovint conceptualitzats de manera negativa, i els dóna un nou significat. És el cas de la lluna i de la bruixa, figures freqüents en les seves primeres composicions poètiques. Altres símbols i imatges recurrents són el mar, la sal o el mirall.

Característiques de l'obra

- Preocupació per integrar la veu femenina al món de la cultura.
- Actitud vital i sinceritat.
- Combinació, en els seus textos, de la tradició, la innovació i la investigació sobre les formes poètiques.
- Mostra d'un gran rigor i cura lingüístics, que palesen el seu gran coneixement de la llengua. Recerca constant d'una exigència expressiva plena de rigor i de voluntat de comunicació.
- Temàticament, exploració mitjançant la poesia d'uns espais que, o bé són exclusivament femenins (la maternitat), o bé, essent universals (l'amor, la solitud), són resseguits amb una veu que expressa la vivència femenina d'una manera personal, però que esdevé col·lectiva.
- Ús d'imatges dels mites de la literatura grega que li serveixen per indagar en diferents escriptores femenines que desperten el seu interès. A la novel·la *La passió de Renée Vivien*, usa tres motius recurrents clàssics: Safo de Lesbos, el motiu clàssic del mirall com a camí del coneixement i el mite de les Erínies com a veu poètica femenina. Ella afirma la seva veu femenina erínia.
- Ús de diverses figures mitològiques. Maria-Mercè Marçal emprava diverses vegades el mite grec del naixement d'Atena per analitzar la relació que les dones han mantingut amb la literatura. Atena, que arriba al món completament vestida i armada, protegida de la seva nuesa pel llegat patern de l'armadura i concebuda com un arquetip viril, representa la construcció conceptual masculina de la feminitat. D'altra banda, el seu escut porta incrustada la figura de la Medusa: la dona salvatge i perillosa, el femení més desfermat i indomable, la feminitat feta monstre, la qual representa la nuesa d'Atena. Així doncs, per a Maria-Mercè Marçal la dona poeta és un híbrid entre Atena i Medusa, ja que l'escriptora es considera una filla sense mare en el terreny cultural i del pensament, però també un ésser salvatge i indomable.

DIVISA

*Sal oberta a la nafra: que no es tanqui!
Que no em venci cap àncora, vençuda
pels anys, i per l'oratge, i per la ruda.
Que cap pòsit d'enyor no m'entrebanqui!*

*Heura al velam! Sal viva a les parpelles
per albirar l'enllà, com un desert
obert de sobte en un deliri verd!
Que l'escandall encalci les estrelles!*

*Sal oberta i, en reble, cel obert!
Dixar senyal de sal on l'ona manqui
que m'assaoni llengua, nas i orelles!*

*Sal oberta a la nafra: que no es tanqui!
Sal que m'embranqui, en temps d'hora batuda,
pel gorg lunar on tota cosa muda!*

Del seu llibre *Sal oberta*. En aquest llibre aboca tota l'experiència personal del naixement de la seva filla Heura, al 1980

La poeta ens obre les portes a un moment difícil de la seva vida. Després del goig del naixement de la seva filla arriba el moment dur del dia a dia. La maternitat en solitari no s'adiu amb el moment històric que li toca viure, però és una decisió presa amb consciència.

En el poema s'hi barregen l'idealisme, el feminisme, la maternitat i la recerca del propi espai. Mira el passat però amb els ulls posats en el futur, un demà que l'esperona i l'entusiasme tot i la dificultat.

La sal que provoca dolor a les ferides però que les fa cicatritzar, obre la caixa de les metàfores del poema. L'àncora, l'oratge i la ruda són els elements que no ens deixen avançar, però l'heura al velam és el que l'empenta a sortir del desert omplint-lo de verd. Malgrat les dificultats cal anar endavant.

Els problemes es converteixen en oportunitats, per tant, la sal que manté la ferida viva, també obre el camí cap el cel on és la lluna, la que representa la feminitat, la dona i , per tant, a ella.

El jo poètic vol gravar en nosaltres aquest anar endavant i per això repeteix les estructures sintàctiques durant tot el poema, no es cansa de repetir-les perquè ens vol encoratjar.

L'estructura del poema és ben senzilla, és un sonet, 14 versos decasíl·labs italians. Rimen ABBA, CDDC, DAC, ABB. Les dues primeres estrofes tenen rima creuada, totes són en art major, hi ha 11 versos de rima femenina i 3 de masculina. És una rima consonant.

No cal distreure's amb l'estructura, ella ens mena, suaument, pel món metafòric de la poema.